

Тема 4. Формулювання наукових гіпотез і логіка правового аргументування

1. Поняття та функції наукової гіпотези

Поняття наукової гіпотези

Наукова гіпотеза — це науково обґрунтоване припущення щодо сутності, структури, закономірностей або механізму функціонування правового явища, що потребує теоретичної перевірки.

У правових дослідженнях гіпотеза:

- не є просто припущенням;
- має концептуальний характер;
- орієнтована на подолання наукової проблеми.

Ознаки наукової гіпотези

- Логічна обґрунтованість
- Теоретична новизна
- Перевірюваність (через аргументацію, аналіз норм, практику)
- Відповідність проблеми дослідження

Функції гіпотези

1. Евристична — спрямовує дослідницький пошук
2. Організаційна — структурує дослідження
3. Прогностична — дозволяє передбачити наслідки
4. Концептуальна — формує основу авторської позиції

2. Види гіпотез у правових дослідженнях

За рівнем узагальнення

- Загальнотеоретичні
- Галузеві
- Інституційні

За функціональним призначенням

- Описові (пояснюють стан явища)
- Пояснювальні (розкривають причинно-наслідкові зв'язки)
- Прогностичні (передбачають розвиток правового інституту)
- Нормативно-конструктивні (пропонують модель удосконалення регулювання)

Особливість гіпотез у праві

На відміну від природничих наук:

- перевірка здійснюється через логіку аргументації;
- значну роль відіграє інтерпретація норм;
- гіпотеза може мати оціночний та аксіологічний вимір.

3. Вимоги до формулювання наукових гіпотез

Основні вимоги

1. Чіткість і визначеність
2. Логічна несуперечливість
3. Відповідність проблемі
4. Теоретична значущість
5. Можливість аргументативної перевірки

Типові помилки

- Формулювання гіпотези як загальної декларації
- Відсутність новизни
- Дублювання мети дослідження
- Нечіткість термінології

Логічний зв'язок

Проблема → Гіпотеза → Аргументація
→ Висновки

Гіпотеза є інтелектуальним мостом між проблемою та результатами дослідження.

4. Логічна структура правового аргументування

Поняття правового аргументування

Правове аргументування — це логічно впорядкований процес доведення або обґрунтування певної правової позиції.

У науковому дослідженні аргументація:

- теоретична;
- нормативна;
- системна;
- критична.

Класична логічна структура аргументації

1. Теза (що доводиться)
2. Аргументи (підстави)
3. Демонстрація (логічний зв'язок між тезою та аргументами)

Джерела аргументів у правових дослідженнях

- Норми законодавства
- Судова практика
- Правова доктрина
- Порівняльно-правовий аналіз
- Статистичні та емпіричні дані

Типи аргументації в праві

- Нормативна
- Системна
- Телеологічна
- Порівняльна
- Аксиологічна

Логічні помилки у правовій аргументації

- Підміна тези
- Коло в аргументації
- Посилання на авторитет без аналізу
- Вибірковість джерел

5. Обґрунтування наукових висновків у правовому дослідженні

Поняття наукового висновку

Науковий висновок — це логічно завершене узагальнення, що підтверджує або спростовує гіпотезу.

Висновок:

- має бути результатом аргументації;
- не містить нових тверджень;
- відповідає меті та завданням.

Вимоги до наукових висновків

- Логічна обґрунтованість
- Чіткість формулювання
- Відповідність гіпотезі
- Практична або теоретична значущість

Взаємозв'язок елементів дослідження

Критерії наукової переконливості дисертації

- Цілісність концепції
- Узгодженість аргументів
- Відсутність логічних розривів
- Методологічна послідовність